

nr. 4 - april 2021 (/docs/articles/2021/april[1])

Deel dit artikel (https://twitter.com/intent/tweet?text=nr. 4 - april 2021%20TBR 2021-40 De Standaard RAW Bepalingen 2020&via=Instituut_BR&url=http://www.ibrtracker.nl/docs/articles/2021/april/tbr-2021-40)
(<https://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.ibrtracker.nl/docs/articles/2021/april/tbr-2021-40&title=nr. 4 - april 2021%20TBR 2021-40 De Standaard RAW Bepalingen 2020&source=IBR Tracker>)
(<https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.ibrtracker.nl/docs/articles/2021/april/tbr-2021-40&t=IBR Tracker%20nr. 4 - april 2021%20TBR 2021-40 De Standaard RAW Bepalingen 2020>)
(mailto:?subject=IBR Tracker Artikel delen&body=Ik vond dit artikel in IBR Tracker:%0D%0Ahttp://www.ibrtracker.nl/docs/articles/2021/april/tbr-2021-40)

TBR 2021/40

De Standaard RAW Bepalingen 2020

mr. R.G.T. Bleeker, mr. J.S.O. den Houting ¹

1. Inleiding

In mei 2020 is alweer de negende editie van de Standaard RAW Bepalingen verschenen: de 'Standaard RAW Bepalingen 2020'. ² De eerste versie van de destijds 'Voorlopige' Standaard dateert van 1979, de eerste officiële Standaard werd door stichting CROW (Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw en de Verkeerstechniek) in 1985 gepubliceerd. Deze stichting was in 1972 opgericht door Rijkswaterstaat en de Nederlandse Vereniging van Wegenbouwers om gezamenlijk een standaardbestek te ontwikkelen.

De nieuwe Standaard 2020 wordt met de gereedkoming van de daartoe benodigde software vanaf augustus 2020 toegepast en is inmiddels al bij naar schatting tussen de 1.000 en 1.500 werken gebruikt. ³

Over de wijzigingen in het juridische gedeelte van de Standaard (Hoofdstuk 01 Algemeen en administratief) zullen wij hierna kort zijn; hier zijn hooguit enkele redactionele wijzigingen doorgevoerd. Hetzelfde geldt ook voor de RAW-raamovereenkomst (voorheen de 'Overeenkomst Met Open Posten'). Voor de 'hybride overeenkomst' die in 2015 is geïntroduceerd, geldt zelfs dat die volgens CROW vrijwel nooit wordt toegepast en daarom niet meer wordt aangeboden.

De verschijning van een nieuwe Standaard is wel aanleiding om, net als bij de bespreking van voorgaande edities, relevante rechtspraak te bespreken van de afgelopen vijf jaar van zowel de gewone rechter als de Raad van Arbitrage voor de Bouw, alsmede enkele adviezen van de Commissie van Aanbestedingsexperts. Deze rechtspraak ziet hoofdzakelijk op de Standaard 2015,

2. Wijzigingen Standaard ten opzichte van de Standaard 2010

2.1 Deel 0 Algemeen en administratief

Ten eerste is aan art. 01.01.13 een nieuw lid 04 toegevoegd vanwege de inwerkingtreding van de wet Basisregistratie Ondergrond. Dit lid luidt als volgt:

'De aannemer is gehouden om de, in het kader van een besteksverplichting of een uitdrukkelijke opdracht van de zijde van de opdrachtgever tijdens de uitvoering van het werk ingezamelde of verkregen gegevens over de bodem en ondergrond, binnen 20 werkdagen te verstrekken aan de Landelijke Voorziening BRO (LV BRO) via het daartoe ingerichte Bronhouderportaal BRO. De opdrachtgever maakt daartoe tijdig een project in het Bronhouderportaal aan.'

De verplichting wordt dus pas geactiveerd wanneer sprake is van een specifieke besteksverplichting.

Daarnaast is lid 02 van art. 01.06.01 (oud) in de Standaard verplaatst naar art. 01.03.03 (nieuw) en is de tekst enigszins gewijzigd. Dit lid luidt als volgt:

'Verrekening van uitvoeringskosten zal slechts kunnen plaatsvinden voor zover deze kosten betrekking hebben op de uitvoering van afwijkingen van één of meer in het bestek opgenomen verrekenbare hoeveelheden waarvan de verrekenprijs op grond van paragraaf 39 lid 2 van de UAV 2012 wordt herzien.'

Het lid is inhoudelijk niet gewijzigd maar dit komt in art. 01.03.03 beter tot zijn recht, aldus CROW. ⁴

Tot slot valt op dat in art. 01.19.03 een bepaling is toegevoegd over de basishygiëne met specifieke verwijzing naar de CROW publicatie 'Werken in en met verontreinigende bodem'. Kennelijk was het toen al te laat om ook een specifiek protocol op te nemen met betrekking tot COVID-19 (of pandemieën in zijn algemeenheid).

2.2 De RAW-raamovereenkomst

Na de wijziging in 2015 van de zogenaamde OMOP (Overeenkomst Met Open Posten) naar de RAW-raamovereenkomst is de tekst van deze overeenkomst in juli 2016 enigszins herzien zonder dat aard en strekking hiervan is gewijzigd. Blijkens de hierna te bespreken rechtspraak en informatie van Bouwend Nederland ⁵ wordt dit model steeds vaker toegepast in de praktijk. **2.3 De hybride overeenkomst**

Navraag bij CROW leert dat het model voor de hybride overeenkomst in de praktijk vrijwel nooit (meer) wordt toegepast. ⁶ De in 2014 veronderstelde behoefte uit de markt om overeenkomsten aan te besteden waar deels de UAV en deels de UAV-GC op van toepassing zouden zijn blijkt kennelijk toch niet zo groot. Inmiddels biedt CROW het model niet meer aan.

3. Rechtspraak Standaard RAW Bepalingen

3.1 De gewone rechter

3.1.1 De autoriteit van CROW

CROW heeft bij de Standaard RAW Bepalingen niet alleen een uitvoerige handleiding ter beschikking, maar beantwoordt ook vragen van gebruikers via haar helpdesk en publiceert antwoorden op veel gestelde vragen (RAWeetjes), en bijvoorbeeld ook een memo van 9 juni 2016 over de inschrijfstaat. Deze adviesfunctie van CROW is ook terug te zien in de rechtspraak.

In een zaak voor de rechtbank Limburg deed eiser een beroep op dat laatste memo, waarin CROW analyseert dat een inschrijving zonder staatkosten in strijd is met de gedachte achter de RAW systematiek, maar niet leidt tot ongeldigheid. De rechtbank komt tot een andere conclusie ⁷ In dit geval stond echter in de leidraad dat geen korting mocht worden gegeven en geen negatieve bedragen waren toegestaan.

Over die kwestie denken overigens niet alle rechtbanken hetzelfde, want eerder oordeelde de rechtbank Den Haag dat een inschrijving voor een raamovereenkomst zonder kosten voor uitvoering en algemene kosten wel is toegestaan; omdat de bepaling in de Standaard die voorschrijft dat men die kosten na het subtotale (art. 01.01.06.03) moet opnemen wel iets zegt over de allocatie van de kosten maar niets over de hoogte daarvan.
8

En in die zaak kwam CROW zelfs mee naar de zitting blijkens de volgende overweging:

'CROW heeft daarbij verklaard het overigens wel wenselijk te achten dat inschrijvers realistische kosten opgeven, waarop zij desgewenst via de post korting weer een bedrag in mindering kunnen brengen. Desgevraagd heeft zij toegelicht dat dit volgens haar een aantal zaken in de uitvoeringsfase van de opdracht eenvoudiger kan maken. Zij heeft tot nu toe echter geen redenen gezien om dit te eisen, aldus CROW.'

Zoals hierna zal blijken wordt streng de hand gehouden aan het voorschrift dat de eenheidsprijzen 'alle kosten' bevatten die voor de omschreven resultaatsverplichting nodig zijn. Dat uitgangspunt staat dus op gespannen voet met de mogelijkheid om een ander deel van de kosten (uitvoeringskosten en algemene kosten) op € 0,00 te waarderen, want die kosten zijn dan in andere posten meegenomen, waardoor in de eenheidsprijzen meer dan 'alle kosten' worden meegenomen; hetgeen in strijd is met art. 01.01.03.03 (*'In een prijs per eenheid... mogen geen eenmalige kosten, uitvoeringskosten, algemene kosten, winst en risico en korting zijn begrepen'*). Toch krijgt eiser in de zaak bij de rechtbank Den Haag over de Standaard 2015 het voordeel van de twijfel, een benadering die helaas nog weinig school maakt:

'De voorzieningenrechter acht het niet gerechtvaardigd om aan het niet voldoen aan een verplichting die niet is genoemd in de aanbestedingsstukken (waaronder in dit geval ook de RAW is begrepen) - dan wel daarin minst genomen niet voldoende nader is geconcretiseerd en/of onduidelijk is - de zware sanctie van ongeldigverklaring van een inschrijving te verbinden.'

Die uitspraak was weer anders dan die van de rechtbank Noord-Nederland van 16 december 2015, die oordeelde dat als men geen uitvoeringskosten opneemt in de betreffende post, die kosten dan kennelijk ten onrechte verschijnen in de eenheidsprijzen (overigens over de Standaard 2010, die een iets andere formulering kende voor art. 01.01.03.03). ⁹

Die gevolgen kunnen worden voorkomen door in post 91.99.90 een eenmalige korting op te nemen om de inschrijfprijs op het commercieel gewenste niveau te brengen.

De helpdesk beantwoordt de vragen van gebruikers mondeling en soms ook schriftelijk, zodat op die adviezen in een procedure een beroep kan worden gedaan, zo blijkt uit een arrest van het Hof Den Haag van 16 februari 2021. ¹⁰ Het Hof passeert het advies van CROW evenwel, omdat het geschil volgens het Hof minder gaat om de RAW systematiek dan om een document dat daarvan geen deel uitmaakt, en bovendien was het advies alleen op informatie van een der partijen gebaseerd (hetgeen ook een voorbehoud was dat CROW zelf had gemaakt).

3.1.2 Alle kosten

De meeste rechtspraak betreft de bepaling (art. 01.01.03.02) met de instructie om in een eenheidsprijs *'alle kosten die voor het tot stand brengen van de resultaatsverplichting moeten worden gemaakt'* dienen te worden meegenomen. Het gebeurt nog regelmatig dat een inschrijver voor een post € 0,-- noteert of een symbolisch bedrag invult, en daarvoor zijn na ongeldigverklaring geen geldige redenen aan te voeren. Fataal is dus ook om toe te geven dat 'onder kostprijs' is ingeschreven, en bovendien met een prijs van € 1,-- voor posten waarvan inschrijver dacht dat die werkzaamheden niet vaak zouden voorkomen.¹¹ Deze inschrijver lichtte bovendien eerlijk toe dat hij de vorige keer ook al scherp had ingeschreven en de concurrentie toen nog lager had aangeboden, zodat hij geen andere optie zag dan onder kostprijs inschrijven.

Evenmin aanbevelenswaardig is het om in de inschrijfstaat 'n.v.t.' in te vullen, al meende inschrijver daarvoor goede redenen te hebben (Commissie van Aanbestedingsexperts advies 292, 5.5.3).

Voor aannemers kan dit een dilemma opleveren: wanneer alle posten tegen werkelijke kosten worden gewaardeerd achten zij de kans op winst bijna uitgesloten. Soms bieden ze aan zonder algemene kosten en winst, zoals in de hiervoor genoemde gevallen, maar dat kan grote nadelen hebben bij meerwerk omdat er dan extra werkzaamheden zonder dekking van algemene kosten uitgevoerd moeten worden. Tegen deze achtergrond vermoeden sommige aannemers dat niemand in alle gevallen alle kosten rekent, maar die veronderstelling laat zich door een inschrijver niet controleren, dat kan alleen de aanbesteder. Het zou interessant zijn om onderzoek te doen naar die veronderstelling, zodat die uit de wereld geholpen kan worden, of juist gezocht kan worden naar een betere oplossing.

In sommige gevallen betreft de discussie maar een enkele post van ondergeschikt belang, die het verschil met de prijs van de opvolger niet verklaart. Zo betrof de situatie in Hof Den Haag 24 november 2015 een post waarvoor de aannemer een schot in plaats van vier schotten had gerekend, een post met een saldo van € 500,--.¹² Zie voor een ander uitleg-geschil in deze context advies 457 van de Commissie van Aanbestedingsexperts, over een prijs van € 0,06.

Wellicht iets scherper lagen de zaken in de beslissing van de rechtbank Limburg van 8 september 2020.¹³ De inschrijver erkende ter zitting dat bepaalde kosten zoals trilapparatuur niet in de posten zitten, en de rechtbank was ook niet overtuigd van de productie door één man, die *'onwaarschijnlijke hoeveelheden werk beweert te kunnen verzetten, zoals proefsleuven graven en muren van Ardenner gres stapelen en afwerken'*.¹⁴

Tegen deze achtergrond is opvallend de conclusie in het advies 405 van de Commissie van Aanbestedingsexperts (5.3.12), dat een aanbesteder genoeg zou kunnen nemen met de bevestiging door inschrijver, dat zijn inschrijving 'alle kosten' bevat:

'Indien de inschrijver daarop aangeeft de prijzen opnieuw geanalyseerd te hebben, opnieuw te hebben vastgesteld kostendekkend te hebben ingeschreven en dat zijn inschrijfstaat voldoet aan de eisen van artikel 01.01.06 van het Standaard RAW 2015, zou dat voldoende moeten zijn.'

Dat kan niet de bedoeling zijn, want daarmee verliest het criterium zijn waarde.

Zoals wij bij de bespreking van de vorige edities van de Standaard al opmerkten, lijkt de sanctie van ongeldigheid in gevallen, waarin de discussie beperkt is tot enkele posten van geringe omvang, een paardenmiddel om de instructie van art. 01.01.03.02 te handhaven. Een voordeel (althans in theorie) van het huidige systeem is dat de strenge maatstaf van art. 01.01.03.02 bevordert dat inschrijvers niet minder betaald krijgen dan de te maken kosten, en dat opdrachtgevers niet teveel betalen doordat lage eenheidsprijzen elders worden overgecompenseerd door hoge eenheidsprijzen. Maar toch blijft de vraag actueel of het alternatieve contractuele systeem van herziening van verrekenprijzen via par. 39 lid 2 UAV 2012 niet een meer proportionele oplossing van het probleem is. Zoals toegelicht bij de bespreking van de Standaard 2010 (zie noot 1) kan immers ook langs die weg worden voorzien in correctie van prijzen wanneer die tijdens uitvoering tot onderdekking of overdekking van de werkelijke kosten blijken te leiden; evenwel niet van opzettelijk te hoog of te laag gestelde prijzen. Zie ook hierna onder 3.2.3.

3.1.3 Herstel gebreken

Iets anders is wanneer er posten zijn vergeten, dubbel geteld, hoeveelheden onjuist zijn overgenomen, bijvoorbeeld omdat een Nota van Inlichtingen (NvI) over het hoofd is gezien. Het criterium voor herstel van dergelijke fouten is door het HvJEU bepaald in de arresten *SAG* en *Manova*. In het arrest *SAG* oordeelde het HvJEU dat herstel geoorloofd is wanneer deze fouten klaarblijkelijk een eenvoudige precisering behoeven, of om

kennelijke materiële fouten recht te zetten, mits de wijziging/aanvulling er niet toe leidt dat in werkelijkheid een nieuwe inschrijving wordt voorgesteld.¹⁵ In het arrest *Manova* heeft het HvJ EU dat criterium uitgewerkt met de toelichting dat het dan moet gaan om *'gegevens, zoals de gepubliceerde balans, waarvan objectief kan worden vastgesteld dat zij dateren van voor het einde van de inschrijvingstermijn om deel te nemen aan een aanbestedingsprocedure'*.¹⁶ Tot 2010 gold daarvoor in de Standaard het systeem, dat inschrijvers op verzoek van de aanbesteder *'kennelijk onredelijke'* eenheidsprijzen konden aanpassen (en de gevolgen salderen na het subtotaal zodat de inschrijfsom ongewijzigd bleef). In 2010 is dat de mogelijkheid van herstel beperkt tot onvolkomenheden waarvan de *'jurisprudentie'* herstel toestond. Sinds 2015 is die kwalificatie vervallen en volstaat art. 01.01.04.04 met het criterium dat de onvolkomenheid *'zich leent voor herstel'*. Waar ligt nu de grens?

Volgens de rechtbank Midden-Nederland is herstel niet mogelijk als er posten zijn vergeten, dubbel gerekend, verkeerde hoeveelheden zijn genoteerd, doordat een 3^e Nvl niet goed is verwerkt.¹⁷ De gepasseerde aannemer voerde aan dat de gemankeerde prijzen afgeleid konden worden uit de overige prijzen, maar een nadere analyse door de rechtbank leerde dat dit niet met zekerheid kon worden vastgesteld. En een nadere toelichting (een iets lagere prijs want een wat kleinere kraan) is dan niet geoorloofd.

Ook in een latere zaak bij deze rechtbank kwam de vraag aan de orde of herstel mogelijk was wanneer drie posten niet in de inschrijfstaat zijn verwerkt.¹⁸

Volgens inschrijver kon men in die situatie de ontbrekende prijzen wel herleiden uit andere posten, maar volgens de aanbesteder schreven andere inschrijvers daarvoor juist andere prijzen, en die stelling (het vonnis vermeldt niet of het bewijs ook is bijgeleverd) kon de ongeldige inschrijver natuurlijk niet weerleggen.

Een opmerkelijk geval betrof de beslissing van de rechtbank Rotterdam van 15 februari 2016, waarin de laagste inschrijver een ('kleine') post teveel had opgenomen, omdat over het hoofd was gezien dat die bij de laatste nota was vervallen.¹⁹ De rechtbank vond dat de gemeente binnen de kaders van het arrest-*Manova* de gelegenheid had moeten bieden om die post te verwijderen. Per definitie is in een dergelijk geval op basis van de inschrijving exact en objectief te bepalen wat de gevolgen van herstel zijn. Wanneer sprake is van een vergeten post geldt die redenering niet, al zijn daarop wel varianten denkbaar.

De rechtbank Midden-Nederland achtte kort daarna een dergelijke correctie volgens dezelfde maatstaf overigens niet geoorloofd. De gemeente had in die zaak ingestemd met een aanpassing van een opgenomen onjuiste hoeveelheid (4 stuks waar er 1 was gevraagd, kennelijk doordat eiser op het numerieke deel van het toetsenbord te hoog had gemikt en de vier heeft ingetikt in plaats van de 1), welke onregelmatigheid door haar keurig in een proces-verbaal was genoteerd, zodat de opvolgend aannemer daartegen bezwaar kon maken. Volgens de rechtbank kon in dat geval niet worden uitgesloten dat voor een geringere hoeveelheid een hogere prijs zou zijn genoteerd.²⁰

Bij dat alles is van belang dat de aanbesteder op grond van art. 01.01.04 eerst een toelichting moet vragen aan de inschrijver die voor gunning in aanmerking komt, voordat hij kan besluiten tot ongeldigverklaring (en niet eerder, zie Commissie van Aanbestedingsexperts in advies 310, 5.6.4).

3.1.4 Uitleg

Net zoals in veel andere aanbestedingsgeschillen blijken na aanbesteding soms verschillende interpretaties verdedigbaar van de besteksinformatie. Zo komt het regelmatig voor, dat een aanbesteder in de aanbestedingsleidraad een bepaling opneemt die negatieve prijzen verbiedt. Bij een RAW bestek komt dan de vraag op of niet toch met eenmalige korting kan worden ingeschreven. Volgens de rechtbank Midden-Nederland luidt de conclusie dat in die situatie geen sprake is van een duidelijke eis; er zijn twee interpretaties mogelijk en dan moet het opnieuw.²¹ Die redenering verdient navolging, want veel te vaak wordt nu het risico van onduidelijke eisen bij de gepasseerde inschrijver gelegd. Veelal via de *Grossmann*-route, door met de *benefit of hindsight* vast te stellen dat er sprake was van een onduidelijke eis waartegen gewaarschuwd had moeten worden. Daarbij volmondig bijgevallen door de tussenkomenende inschrijver die bij deze uitleg gebaat is, waardoor de overtalsituatie de rechtbank meestal verleidt tot de conclusie dat *'een normaal oplettend inschrijver....'* etc.

In dit geval neemt de rechtbank ook die horde, door te oordelen dat je niet hoeft te vragen als je een verdedigbare uitleg volgt. Deze benadering sluit volledig aan op de rechtspraak over art. 8 lid 1 van het UAR 1986, dat de aanbesteder opdroeg te zorgen voor *'eenduidige'* eisen. Met grote regelmaat oordeelde de RvA dat

heraanbesteding geboden was wanneer moest worden vastgesteld dat voor beide redeneringen iets te zeggen viel; een benadering die past in de contra proferentem-uitlegregel van par. 2 lid 4 UAV 2012.²² Aangezien die UAV deel uitmaken van de overeenkomst op basis van de Standaard is dat het juiste perspectief voor dit soort geschillen. Het risico wordt dan gelegd bij degene die dit soort situaties kan voorkomen. De inschrijver weet immers tevoren meestal niet welke bedoeling de aanbesteder heeft gehad met een eis, en kan dus meestal niet vermoeden welke uitleg later zal worden verdedigd. De verbetering van de rechtsbescherming zoals voorgesteld door het kabinet (met een beperking van de *Grossmann*-clausules via de nieuwe Gids Proportionaliteit, zie de kamerbrief van 12 februari 2021²³) zal die benadering verder ondersteunen.

3.1.5 RAW-raamovereenkomsten

Sinds het arrest *ASST* van 19 december 2018 (C-216/17) van het HvJEU dienen aanbesteders tevoren 'de totale geraamde waarde van de diensten vermelden alsook, voor zover mogelijk, de waarde en frequentie van de te plaatsen opdrachten' van een raamovereenkomst te publiceren. Wanneer die waarde is bereikt dient er opnieuw te worden aanbesteed.

Andersom is een aanbesteder niet gehouden om de volledige waarde van de raamovereenkomst daadwerkelijk via deelopdrachten aan de aannemer te gunnen. Maar het is in beginsel niet toegestaan om werkzaamheden die waren voorzien in de raamovereenkomst gedurende de looptijd door een andere aannemer te laten uitvoeren, aldus de rechtbank Noord-Holland van 6 juni 2019.²⁴

De Commissie van Aanbestedingsexperts stelde in haar advies 224 (van 1 mei 2015, sub 5.5.6) overigens vast dat het niet goed mogelijk is om via de RAW systematiek een raamovereenkomst aan te besteden op basis van (destijds) EMVI criteria, waaraan zij de volgende algemene observatie toevoegde:

'De Commissie constateert dat het CROW met zijn RAW Standaard in de GWWsector gezorgd heeft voor een zeer vergaande standaardisatie die in ieder geval als groot voordeel heeft dat i) inschrijvers precies weten waarvoor zij prijzen afgeven en ii) aanbestedende diensten precies weten welke prestaties zij voor die prijzen geleverd krijgen. Een RAW-bestek op zich biedt dus vrijwel geen ruimte voor het bieden van extra kwaliteit voor zover het gaat om de prestaties die de kern van de opdracht vormen.'

Of die laatste stelling door alle aanbesteders wordt onderschreven is de vraag. In advies 508 (niet over een raamovereenkomst) hanteert de Commissie overigens dezelfde redenering, maar iets minder uitgesproken. In advies 407 oordeelt de Commissie (ten overvloede) dat in een BPKV aanbesteding van een RAW bestek met een zware kwaliteitsweging te weinig objectieve criteria zijn gehanteerd, maar ontbreken de hiervoor bedoelde essentiële bezwaren.

3.2 Raad van Arbitrage voor de Bouw

3.2.1 Algemeen

Nog steeds blijkt dat de niet onaanzienlijke hoeveelheid RAW-bestekken die in de afgelopen jaren is aanbesteed tot relatief weinig geschillen bij de Raad van Arbitrage voor de Bouw heeft geleid.²⁵ Hierna een selectie van uitspraken met enige algemene geldigheid.

3.2.2 RAW-systematiek

De belangrijkste rol spelen opnieuw omissies, fouten of onduidelijkheden in het RAW-bestek. De Raad blijft daarin als vertrekpunt nemen dat een inschrijver er bij een RAW-bestek vanuit mag gaan dat alle resultaatsverplichtingen hierin zijn opgenomen, zodat hij het werk bij inschrijving eenvoudig kan calculeren.

De Raad verwoordde dat in een vonnis van 6 april 2016 kernachtig²⁶ :

'De kern van een RAW-bestek is dat wat daarin niet is opgedragen, niet tot het aangenomen werk behoort. Elke afwijking van het bestek en de gevolgen daarvan komen voor rekening van opdrachtgeefster.[...].'

Maar vaker wordt de RAW-systematiek als volgt beschreven²⁷ :

'[...] Sprake is van een RAW bestek. Een inschrijver daarop mag er in beginsel vanuit gaan dat alle resultaatsverplichtingen in het bestek zijn opgenomen. Daarbij zal de resultaatsverplichting eenduidig moeten zijn omschreven opdat er geen verschil van mening kan ontstaan over de inhoud en omvang daarvan.[...]

De Raad herhaalde deze overweging in haar vonnis van 2019 ²⁸ :

'Arbiters overwogen voorts dat een inschrijver op een RAW-bestek er in beginsel van uit mag gaan dat alle resultaatsverplichtingen in het bestek zijn opgenomen. De RAW systematiek brengt met zich dat een aannemer slechts die werkzaamheden hoeft uit te voeren die expliciet in het bestek zijn omschreven en dat zij mag vertrouwen op de juistheid en volledigheid van de door opdrachtgeefster in het bestek verschaft informatie.'

Zodoende hoefde de aannemer op basis van het bestek niet voor alle grond rekening te houden bij het verwerken ervan met een bepaalde veiligheidsklasse (te weten '3T').

In een recente zaak van 24 februari 2021 ²⁹ lichtten arbiters dat uitgangspunt wat uitvoeriger toe:

'Arbiters stellen daarbij voorop dat bij de beantwoording van de in de vorige overweging geformuleerde vraag in aanmerking moet worden genomen dat in het onderhavige geval een RAW-bestek is gebruikt. Het doel van een RAW-bestek is dat een aannemer op basis van door de opdrachtgeefster aangegeven resultaatsverplichtingen op eenvoudige wijze in staat moet zijn in te schrijven. Daarbij behoeft een aannemer geen grondig onderzoek te verrichten naar de inhoud van het bestek en tekeningen en geen aanvullend onderzoek te doen. Verder stellen arbiters voorop dat de RAW-systematiek als uitgangspunt hanteert dat het werk zorgvuldig wordt beschreven zodat een verantwoorde calculatie mogelijk is. Dat wil zeggen dat de (verrekenbare) hoeveelheden opgenomen in het bestek als juist mogen worden verondersteld.'

De reikwijdte van de (precontractuele) waarschuwingsplicht ex art. 7:754 BW wordt daarmee duidelijk bepaald.

3.2.3 Verrekenbare hoeveelheden en herziening prijzen per eenheid

Uitgangspunt is dat verrekenbare hoeveelheden, zolang de bestekshoeveelheid niet wordt overschreden, in de termijnbetalingen worden opgenomen tegen de in de inschrijvingsstaat opgenomen prijzen per eenheid verhoogd met uitvoeringskosten en de opslagen (algemene kosten, winst en risico) (zie art. 01.02.03 Standaard).

Bij overschrijding van de in het bestek bepaalde hoeveelheden wijkt de Standaard echter af van de systematiek van de UAV, zoals al in 1998 in de voorloper van dit tijdschrift uiteengezet is. ³⁰

Over- of onderschrijdingen van verrekenbaar gestelde hoeveelheden worden in de UAV 2012 verrekend tegen verrekendprijzen die bij de totstandkoming van de aannemingsovereenkomst zijn bepaald (zie par. 39 lid 1 UAV 2012); par. 39 lid 5 UAV 2012 bepaalt dat '*alle rechtstreeks of zijdelings voor de uitvoering nodige kosten en aannemersvergoeding*' geacht worden te zijn inbegrepen in die verrekendprijs. In art. 01.03.03 lid 1 en lid 2 van de Standaard wordt echter bepaald dat als verrekendprijzen in de zin van par. 39 lid 1 UAV 2012 de prijzen per eenheid uit de inschrijvingsstaat gelden, verhoogd met de staatkosten (algemene kosten, winst en risico). Er wordt (dus) geen opslag toegekend voor uitvoeringskosten; volgens CROW hoeft namelijk een afwijking van verrekenbare hoeveelheden niet te leiden tot wijziging van de uitvoering.

Vervolgens dient de aannemer de verwerkte hoeveelheden aan te kunnen tonen met duidelijk verifieerbare bescheiden. Zo wees de Raad in twee instanties een beroep op verrekening gedeeltelijk af, aangezien de aannemer had nagelaten voor verwerking zogenaamde buigstaten ³¹ te verstrekken waaruit kon worden afgeleid hoeveel meer kilo wapeningsstaal hij zou toepassen. Arbiters stelden vast dat de juistheid van de (achteraf) overgelegde buigstaten niet meer te verifiëren was. ³²

Daarnaast kan onder omstandigheden een verrekendprijs (of *prijs per eenheid*, volgens de terminologie van de Standaard) worden herzien. In par. 39 lid 2 UAV worden daaraan twee voorwaarden verbonden:

- de afwijking van verrekenbare hoeveelheden bedraagt meer dan 10%;
- de verrekenbare prijs blijkt aantoonbaar te hoog of te laag.

Kortom, bij een overschrijding van de verrekenbare hoeveelheden met meer dan 10% dienen in beginsel nieuwe eenheidsprijzen te worden bepaald, tenzij dit natuurlijk is uitgesloten in het bestek.³³ Een belangrijke beperking daarbij is dat de prijzen per eenheid niet 'bewust' te hoog of te laag mogen zijn opgegeven bij inschrijving.³⁴ Daarnaast geldt - logischerwijs - op grond van art. 01.03.05 lid 05 Standaard dat herziening van de prijzen per eenheid bij een RAW-raamovereenkomst niet mogelijk is, aangezien hier immers wordt uitgegaan van 'fictieve hoeveelheden'.³⁵

Uit jurisprudentie van de Raad blijkt dat verzoeken om herziening niet altijd goed worden gemotiveerd. Zo wezen arbiters in het eerder genoemde vonnis van 24 februari 2021 het verzoek om een herziening af, omdat de aannemer kennelijk geen enkel bewijs had aangedragen ter staving daarvan.³⁶ Uit oudere rechtspraak volgt overigens dat de mogelijkheid van par. 39 lid 2 UAV tot herziening van de verrekenprijs de hiervoor besproken regeling in art. 01.03.03 van de Standaard onverlet laat.³⁷

Tot slot merken wij nog op dat de Standaard ook de mogelijkheid biedt in art. 01.01.08 om hoeveelheden gezamenlijk te 'accorderen', daarover verschenen de afgelopen vijf jaar geen arbitrale uitspraken.

3.2.4 RAW-raamovereenkomst

De RAW-raamovereenkomst is, zoals hiervoor uiteengezet, met name bij aanbestedingsgeschillen onderwerp van geschil. Er verschenen maar enkele uitspraken van de Raad aan over de uitvoering van deze voor de Standaard karakteristieke overeenkomst.

Zo bepleitte een aannemer in een in 2019 gevoerde spoedbodprocedure over ondergrondse afvalcontainers dat de fictieve som die aan de hand van de bij aanbesteding verstrekte 'fictieve hoeveelheden' was bepaald³⁸ de aanneemsom zou zijn geworden en vorderde hij een substantiële extra betaling. De vordering strandde alleen al nu de aannemer deze kennelijk bijzonder gebrekkig had gespecificeerd. Los daarvan oordeelden arbiters dat de fictieve hoeveelheid in ieder geval nooit gelijkgesteld kan worden aan de aanneemsom, nu dat is strijd is 'met het karakter en systeem van een RAW OMOP overeenkomst'.³⁹

Vermeldenswaardig is verder dat de Raad bij de uitleg van de bepalingen van de RAW-raamovereenkomst uitgaat van de zogenaamde 'geobjectiveerde Haviltex-maatstaf'. Zo oordeelde het scheidsgerecht in een vonnis van 19 mei 2016⁴⁰ :

'[...] Bovendien is sprake van een OMOP bestek, waarbij de overeenkomst na de aanbestedingsprocedure nader wordt ingevuld. Aanneemster heeft wel vragen kunnen stellen bij het invullen van de nadere overeenkomst, maar heeft niet kunnen onderhandelen over de prijzen. Dit alles leidt ertoe dat aan de normaal gangbare betekenis van de bewoordingen in het normale spraakgebruik vergaand gewicht toekomt en dat de aanbestedingsrechtelijke beginselen die gelden voor de gunningsprocedure doorwerken bij de uitleg van de overeenkomst. Het gaat echter niet zover dat alleen de bewoordingen zonder meer bepalend zijn. Er is sprake van een zogenaamde geobjectiveerde Haviltexmaatstaf [...].'

Hiermee lijkt de Raad af te wijken van de inmiddels gangbare jurisprudentie van de gewone rechter bij de uitleg van aanbestedingsstukken waarin de zogenaamde 'harde *cao norm*' wordt toegepast.⁴¹ Chen wijst er ten aanzien van overeenkomsten die gesloten zijn ná een aanbesteding op dat zowel de '*Haviltex*'-norm⁴² als de '*cao-norm*' wordt toegepast.⁴³

4. Conclusie

De Standaard heeft in juridisch opzicht wederom slechts een lichte herziening ondergaan.

In de huidige woelige contractuele omgeving, waarin UAV 2012 en UAV-GC 2005 worden herzien en druk geoefend wordt met nieuwe contractvormen, zijn de Standaard RAW Bepalingen een oase van rust en orde. Geschillen over zowel de aanbesteding als de uitvoering verlopen langs lijnen van vaste jurisprudentie, en de vergaande standaardisering (inclusief software, waarvoor zelfs de Commissie van Aanbestedingsexperts gedetailleerde aanbevelingen doet⁴⁴) bespaart zowel aanbesteders als inschrijvers waarschijnlijk zeer veel kostbare voorbereidingstijd. Wij troffen in de afgelopen vijf jaar in dat verband weinig verrassende uitspraken aan van Raad of gewone rechter. Het verbaast daarom niet dat diverse grote ondernemingen openlijk hun voorkeur uitspreken voor dit soort weinig risicovolle contracten.

- 1 Rob Bleeker en Jørgen den Houting zijn beiden advocaat bij Rozemond Advocaten te Amsterdam. De auteurs bedanken de heer J.H.T. Teunissen van CROW en de heer J.F.M. van Alphen van Bouwend Nederland voor de verstrekte informatie.
- 2 Voor een toelichting op de (vorige) Standaard 2015 zie: J.S.O. den Houting en M. van Stigt Thans, 'De Standaard RAW Bepalingen 2015 Over de wijzigingen ten opzichte van de Standaard 2010 en meer in het bijzonder de RAW-raamovereenkomst en het beeldkwaliteitsbestek, de hybride overeenkomst en recente rechtspraak over de Standaard', TBR 2016/35 (/tbr/2016-35). Voor een toelichting op de Standaard 2010 zie: R.G.T. Bleeker, 'RAW 2010; Over allocatie van kosten, herziening van verrekenprijzen en manipulatieve inschrijvingen', TBR 2011/193 (/tbr/2011-193), en voor de Standaard 2005: R.G.T. Bleeker, 'Standaard RAW Bepalingen 2005', BR 2006/46, p. 236. Voor de eerste beschouwing over de Standaard 2000, zie: R.G.T. Bleeker in M.A.M.C. van den Berg & M.A.B. Chao-Duivis & H. Langendoen, *Aangenomen werk, Liber amicorum M.A. van Wijngaarden*, Deventer: Kluwer 2003, p. 199-209.
- 3 Informatie CROW. De heer J.H.T. Teunissen maakt wel het voorbehoud dat de registratiewijze van de Standaard uit 2015 niet verschilt van die van 2020, zodat opdrachtgevers mogelijk ook het afgelopen jaar nog de oude Standaard uit 2015 hebben toegepast.
- 4 Zie Naslagwerk Introductie CROW 2020 juni 2020.
- 5 Gegevens van de heer J.F.M. van Alphen van Bouwend Nederland.
- 6 Te weten de 'CROW Basisspecificaties hybride 2015'.
- 7 Zie Vzgnr. Rb. Limburg 11 februari 2021, ECLI:NL:RBLIM:2021:1190 (<http://deeplink.rechtspraak.nl/uitspraak?id=ECLI:NL:RBLIM:2021:1190>).
- 8 Zie Vzgnr. Rb. Den Haag 19 oktober 2016, ECLI:NL:RBDHA:2016:13935 (<http://deeplink.rechtspraak.nl/uitspraak?id=ECLI:NL:RBDHA:2016:13935>).
- 9 Zie Vzgnr. Rb. Noord-Nederland 16 december 2015, ECLI:NL:RBNNE:2015:5753 (<http://deeplink.rechtspraak.nl/uitspraak?id=ECLI:NL:RBNNE:2015:5753>).
- 10 Zie Hof Den Haag 16 februari 2021, ECLI:NL:GHDHA:2021:182 (<http://deeplink.rechtspraak.nl/uitspraak?id=ECLI:NL:GHDHA:2021:182>).
- 11 Zie Vzgnr. Rb. Limburg 19 oktober 2017, ECLI:NL:RBLIM:2017:10276 (<http://deeplink.rechtspraak.nl/uitspraak?id=ECLI:NL:RBLIM:2017:10276>).
- 12 Zie Hof den Haag 24 november 2015, ECLI:NL:GHDHA:2015:3202 (<http://deeplink.rechtspraak.nl/uitspraak?id=ECLI:NL:GHDHA:2015:3202>).
- 13 Zie Vzgnr. Rb. Limburg 8 september 2020, ECLI:NL:RBLIM:2020:6705 (<http://deeplink.rechtspraak.nl/uitspraak?id=ECLI:NL:RBLIM:2020:6705>).
- 14 Zie Vzgnr. Rb. Midden-Nederland 27 september 2017, ECLI:NL:RBMNE:2017:4899 (<http://deeplink.rechtspraak.nl/uitspraak?id=ECLI:NL:RBMNE:2017:4899>). Hierin kwam ook een prijs van € 0,00 voor, maar alleen als grond voor de vordering van tussenkomer aan de orde; de rechtbank wees de vordering op grond van het verweer van de aanbesteder af, dat verkeerde inschrijfstaat was ingediend.
- 15 Zie HvJ EU 29 maart 2012, nr. C-599/10 (*SAG*).
- 16 Zie HvJ 10 oktober 2013, nr. C-336/12 (*Manova*).
- 17 Zie Vzgnr. Rb Midden-Nederland 20 april 2014, ECLI:NL:RBMNE:2014:2265 (<http://deeplink.rechtspraak.nl/uitspraak?id=ECLI:NL:RBMNE:2014:2265>).
- 18 Zie Vzgnr. Rb. Midden-Nederland 22 mei 2020, ECLI:NL:RBMNE:2020:1902 (<http://deeplink.rechtspraak.nl/uitspraak?id=ECLI:NL:RBMNE:2020:1902>).
- 19 Zie Vzgnr. Rb. Rotterdam 15 februari 2016, ECLI:NL:RBROT:2016:1201 (<http://deeplink.rechtspraak.nl/uitspraak?id=ECLI:NL:RBROT:2016:1201>).
- 20 Zie Vzgnr Rb. Midden-Nederland 29 juli 2017, ECLI:NL:RBMNE:2016:4335 (<http://deeplink.rechtspraak.nl/uitspraak?id=ECLI:NL:RBMNE:2016:4335>).
- 21 Zie Vzgnr. Rb. Midden-Nederland 22 februari 2019, ECLI:NL:RBMNE:2019:939 (<http://deeplink.rechtspraak.nl/uitspraak?id=ECLI:NL:RBMNE:2019:939>).
- 22 Bijvoorbeeld: RvA Bouwbedrijven, 25-05-1998, nr. 70303, BR 1998, p. 696
- 23 Kamerbrief 12 februari 2021, overheidsidentificatienr. 00000001003214369000, kenmerk CE-MC/20296664. Zie ook de column van J.M. Hebly in dit nummer van TBR (TBR 2021/39).
- 24 Zie in het uiterst korte vonnis Vzgnr. Rb. Noord-Holland 6 juni 2019, ECLI:NL:RBNHO:2019:5380 (<http://deeplink.rechtspraak.nl/uitspraak?id=ECLI:NL:RBNHO:2019:5380>).
- 25 Wij kwamen in de periode maart 2016 (datum van ons vorige artikel) tot heden tot welgeteld 71 uitspraken waarin het een RAW-bestek betrof.

- 26 Zie RvA 6 april 2016, No. 35.123, ro. 35.
- 27 Zie RvA 30 november 2016, No. 35.885, ro. 37.
- 28 Zie RvA 11 maart 2019, No. 36.317, ro. 28.
- 29 Zie RvA 24 februari 2021, No. 36.853, ro. 14.
- 30 J. Rozemond, 'Hoeveelheden in de RAW-systematiek. Een vervolg', *BR* 1998, p. 650 t/m 655.
- 31 Hierop staan alle wapeningen van een betonconstructie vermeld met bijvoorbeeld aantallen en diameters, hoe de wapening gebogen dient te worden, waar sparingen moeten komen.
- 32 Zie RvA 8 april 2019, No. 36.216, ro. 24 en 25 en RvA 10 augustus 2020, No. 72.194, ro. 19 t/m 21.
- 33 Zie RvA 27 november 2017, No. 35.413, ro. 82.
- 34 J. Rozemond, 'Herziening van verrekenprijzen', *BR* 1993, p. 781.
- 35 Zie de bespreking van de Standaard 2015, a.w., p. 219.
- 36 Zie RvA 24 februari 2021, No. 36.853, ro. 31 t/m 37.
- 37 Zie RvA 24 juni 1998, No. 19.668, ro. 29 (zaak gebaseerd op de Standaard RAW Bepalingen 1985).
- 38 Zie art. 01.21.01 Standaard.
- 39 Zie RvA 3 juni 2020, No. 36.576, r.o. 33.
- 40 Zie RvA 19 mei 2016, No. 35.550, r.o. 11.
- 41 Zie Hof Den Haag 16 juli 2019, ECLI:NL:GHDHA:2019:2429 (<http://deeplink.rechtspraak.nl/uitspraak?id=ECLI:NL:GHDHA:2019:2429>), ro. 8 en HR 20 februari 2004, ECLI:NL:HR:2004:AO1427 (<http://deeplink.rechtspraak.nl/uitspraak?id=ECLI:NL:HR:2004:AO1427>) (*DSM/Fox*) en recent Vzgnr. Rb. Den Haag 1 februari 2021, ECLI:NL:RBDHA:2021:1940, ro. 5.10.
- 42 HR 13 maart 1981, *NJ* 1981/635 (*Haviltex*).
- 43 Zie T.H. Chen, 'De cao-norm en de Haviltex-norm in het aanbestedingsrecht', *TA* 2019/14.
- 44 Commissie van Aanbestedingsexperts advies 458, 5.4.15: 'Het is dus raadzaam dat de software op dit punt wordt aangepast'.

Deel dit artikel (https://twitter.com/intent/tweet?text=nr. 4 - april 2021%20TBR 2021-40 De Standaard RAW Bepalingen 2020&via=Instituut_BR&url=http://www.ibrtracker.nl/docs/articles/2021/april/tbr-2021-40)
(<https://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.ibrtracker.nl/docs/articles/2021/april/tbr-2021-40&title=nr. 4 - april 2021%20TBR 2021-40 De Standaard RAW Bepalingen 2020&source=IBR Tracker>)
(<https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.ibrtracker.nl/docs/articles/2021/april/tbr-2021-40&t=IBR Tracker%20nr. 4 - april 2021%20TBR 2021-40 De Standaard RAW Bepalingen 2020>)
(<mailto:?subject=IBR Tracker Artikel delen&body=Ik vond dit artikel in IBR Tracker:%0D%0Ahttp://www.ibrtracker.nl/docs/articles/2021/april/tbr-2021-40>)